

DÖVİZ KURLARI

Döviz kurları her zaman tartışıla gelmekte olan bir konudur. İhracatçı kurun artmasını, yatırımcı ve ithalatçı kurun artmamasını ister.

1923 yılında ortalama olarak 1 \$ 1.68 TL. idi. Kur on yılda yavaş yavaş yükselerek 1932 yılında \$, 2.12 TL. oldu. Bu tarihten sonra tekrar düşmeye başlamış ve 1938 yılında 1.26 TL.'ye kadar gerilemiştir. 1923 – 1932 yılına kadar olan on yıl içinde toptan eşya fiyatları % 33 gerilemesine rağmen TL. % 26 değer kaybetmiştir. Bu durum ihracatı teşvik, ithalatı frenleyici bir rol oynamıştır. Eğer \$/TL. toptan eşya fiyatları endeksini takip etseydi, \$, 1.32 TL. olurdu. Bir başka deyimle Cumhuriyetin ilk on yılında TL izafi olarak % 60 oranında devalüe edilmiştir.

1932-1937 yılları arasında toptan eşya fiyat endeksi % 9.4 artmışken TL., % 41 oranında değer kazanmıştır. Kur eğer toptan eşya fiyat endeksini takip etse idi \$ değer kazanacağına değer kaybederdi.

Cumhuriyetin ilk on beş yılına bir bütün olarak bakıldığında toptan eşya fiyat endeksi % 27 düşerken kur da 1.68 TL'den 1.28 TL'ye (% 24 gerileyerek izafi olarak TL. \$ karşısında 3 puanlık bir değer artışı göstermiştir.

1938-1950 yılları arasında toptan eşya fiyat endeksi % 355 artarken TL. \$ karşısında 1.28'den 2.80'e çıkmıştır. (% 118 artış) bu dönemde TL. \$ karşısında (% 108) değer kazanmıştır. Kur enflasyonu takip etse idi, 1950 yılı itibariyle \$, 5.8 TL. olması beklenirdi.

1950-1960 yılları arasında toptan eşya fiyat endeksi artışı % 149 iken kurdaki artış % 220'dir. Bu arada A.B.D.'nde % 15'lik bir enflasyon doğmuştur. Düzeltme yapıldığında izafi toptan eşya fiyat endeksi % 116 artış göstermiş olup, 1960 yılında ortalama \$ kuru 6.06 TL olması gerekirdi.

1970 yılına gelindiğinde on yıllık toptan eşya fiyat endeksi artışı % 74 A.B.D. toptan eşya fiyat endeksi artışı % 17 izafi toptan eşya fiyat endeksinin artışı % 49 olmuş olup, 1960 yılındaki kur doğru ise, \$ TL. karşısında 13.4 TL. olmalıydı. 1930-1970 yılları arasında 40 yıllık dönemde toptan eşya fiyat endeksi 14.8 kat artarken A.B.D. toptan eşya fiyat endeksi % 155 artmıştır. İzafi toptan eşya fiyat endeksi artışı 6.2 olurken, \$'ın paritesinin 1930 yılı değeri doğru ise, 1970 yılında 13.15 TL. olması gerekirdi. Halbuki yıl sonu kur 14.85 TL. olmuştur.

1970-1980 yılları arasında Toptan Eşya Fiyat Endeksi 16.5 misli artmış, ABD TEFE'si % 143 artmıştır. İzafi TEFE ise 7.2 olmuştur. Bu durumda \$, 1970 yılı sonu kuru doğru ise 1980 yılında ortalama 107 TL. olmalı idi.

1980-1990 yılları arasında TEFE 34.5 misli olmuş, ABD TEFE ise sadece % 31 artmıştır. İzafi TEFE ise 27'dir. Bu durumda 1980 yılı ortalama kuru doğru ise (76 TL. ortalama \$), 1990 yılında 2.050 TL olmalı idi. Halbuki ortalama kur 2.634 TL. olmuştur. Yani TL. % 28 değer kaybetmiştir.

1983 yılından itibaren 18 yıl süre ile yılda % 3 reel devalüasyon yapıp ihracat teşvik edilmiş olursa idi kur Aralık 2001 de 1 \$ = 665.000 TL. olurdu.

1983-1991 yılları toplam olarak ele alındığında İzafi TEFE 40858/2151 – 18.99 olup, 1991 yılının ortalama kuru 4.254 TL. olması gerekirken 4.166 TL. olmuştur. Bu TL.'nin 8 yıllık ANAP döneminde reel olarak % 2 revalüe edildiğini göstermektedir.

Aralık 2001 tarihi itibariyle 1991 Aralık ayını mukayese ettiğimizde 10 Yıllık dönemde izafi TEFE endeksi 2.600'dür.. Bu duruma göre 1991 yılında 5.000 TL./\$ olan kur 2001 sonunda 1.300.000 TL. olması gerekirdi. 2001 yılı sonunda kur, 1.448.000 TL. olduğuna göre TL. gereğinden fazla devalüe edilmiş görülmektedir.

Tablo (7-2) 1930 yılında \$, TL. bağıntısının doğru olması halinde yıllara göre kurun ne olması gerektiğini vermektedir. Bu tablodan görüleceği gibi 1930 yılındaki parite, 1960 ve 1990 da yakalanmıştır. 2001 yılında TL.'nin aşırı devalüe edilmiş görünmektedir.

Tablo (7-3) 1950 yılında \$, TL. bağıntısının doğru olması halinde yıllara göre kurun olması gereken değerini vermektedir. Tablodan 1950 yılındaki paritenin doğru olması

halinde 1935, 1975 yıllarında yakın bir kur görülebilmektedir. Diğer bütün yıllarda TL. aşırı devalüe edilmiş olmaktadır. Bir başka deyişle 1950 yılında TL. oldukça yüksek oranda revalüe durumda bulunmaktaydı.

Tablo (7-4) 1983 yılındaki kur doğru ise diğer yıllarda paritenin ne olduğunu göstermektedir. Bu durumda 1995 yılı kuru doğru olup, 2001 yılı kurunun gereğinden fazla devalüe olduğu görülmektedir.

Tablo (7-5) 1980 yılından itibaren ay sonlarında kurların değişimini göstermektedir. Başlangıçta kurların yavaş gittiği bilahare hızlandığını görmek mümkündür.

KURLARIN DEĞİŞİMİ

YILLAR	A.B.D. TEFE	TÜRKİYE TEFE	İZAFİ TEFE	ORTALAMA TL/\$	OLMASI GEREKEN TL/\$	İZAFİ ORAN
1960	100	100	100	90.0	9.00	1.0
1965	102	132	130	9.00	11.70	1.3
1970	118	175	149	15.00	13.50	0.9
1975	186	413	222	14.30	20.00	1.4
1980	285	3,070	1,077	76.0	97.00	1.3
1983	305	6,560	2,151	224.0	193.60	0.86
1990	373	102,884	27,582	2,634	2,482	0.94
1991	391	159,757	40,858	4,166	4,255	1.02
1995	397	17,975	4,528	45,705	40,752	0.89
2000	423	228,910	54,115	622,750	487,035	0.78

Tablo (7-1) 1960 Yılına Göre \$ kurunun değişimi olması gereken değerleri.

YILLAR TEFE	A.B.D. TEFE (1)	TÜRKİYE TEFE (2)	RELATİF TEFE (3)	YIL ORTALAMASI TL./\$ (4)	OLMASI GEREKEN (5)	TEORİK ORAN (4/5)x100 (6)
1930	100	100	1.00	2.12	2.12	100
1935	93	74	0.80	1.26	1.69	74.5
1940	91	102	1.12	1.32	2.38	55.5
1945	123	358	2.91	1.31	6.17	21.0
1950	189	364	1.93	2.80	4.08	68.6
1955	202	479	2.36	2.80	5.01	55.9
1960	217	906	4.17	9.00	8.84	101.8
1965	222	1,190	5.35	9.00	11.34	79.4
1970	255	1,580	6.21	15.00	13.16	110.3
1975	403	3,720	9.23	14.30	19.57	73.1
1980	620	27,700	44.68	76.00	94.73	80.2
1983	675	63,050	93.41	224	198	113.1
1990	811	1,011,000	1.246.60	2,608	2,643	98.7
1991	843	1,570,000	1,862	4,166	3,947	106.0
1995	860	154,340	17,946	45,705	38,045	120.1
2000	917	1,965,470	214,337	622,750	454,394	137.1

Tablo (7-2) Dolar ve TL.'nin İzafi Değerlerinin Değişimi
(1930 Yılına Göre \$ TL. İlişkisi) * 1994 Yılı Ortalama TEPE % 120 Alınmıştır.

YILLAR	A.B.D. TEFE (1)	TÜRKİYE TEFE (2)	RELATİF TEFE (3)	TL./\$ (4)	OLMASI GEREKEN TL./\$ (5)	TEORİK ORAN ENDEKS (4/5)x100 (6)
1930	53	0.29	0.55	2.12	1.55	137
1935	49	0.21	0.43	1.26	1.20	105
1940	48	0.28	0.58	1.32	1.63	81
1945	65	0.98	1.51	1.31	4.23	31
1950	100	1.00	1.00	2.80	2.80	100
1955	107	1.30	1.22	2.80	3.43	82
1960	115	2.49	2.16	9.00	6.06	149
1965	117	3.25	2.78	9.00	7.78	116
1970	135	4.31	3.22	15.00	9.02	166
1975	213	10.20	4.80	14.30	13.44	106
1980	327	75.80	23.19	76.00	64.93	117
1983	370	173.20	46.8	224.00	131.5	165
1990	428	275.5	643.70	2,608	1.802.33	153
1991	446	431.3	967	4,169	2,708	154
1995	456	44,759	9,815	45,705	27,482	166
2000	486	569,987	117,281	622,750	328,387	189

Tablo (7-3) Dolar ve TL'nin İzafi Değerleri Değişimi
(1950 yılına göre \$, TL ilişkisi)

YILLAR	A.B.D. TEFE (1)	TÜRKİYE TEFE (2)	RELATİF TEFE (3)	TL./\$ (4)	OLMASI GEREKEN TL./\$ (5)	TEORİK ORAN ENDEKS (4/5)x100 (6)
1930	14.8	0.17	1.1	2.12	2.46	86
1935	13.8	0.12	0.9	1.26	2.02	62
1940	13.8	0.16	1.2	1.32	2.69	49
1945	18.2	0.57	3.1	1.31	6.94	19
1950	28.0	0.58	2.1	2.80	4.70	60
1955	30.0	0.75	2.5	2.80	5.60	50
1960	32.2	1.43	4.7	9.00	10.5	86
1965	32.8	1.88	5.7	9.00	12.8	70
1970	37.8	2.49	6.7	15.0	15.0	100
1975	59.7	5.89	9.9	14.3	22.2	64
1980	91.6	43.76	47.9	76.0	107.3	71
1983	100	100.0	100.0	224	224	100
1990	119.9	15.9	1,330	2,608	2,980	88
1991	124.9	24.9	1,988	4,169	4,475	93
1995	123.2	248.4	20,100	45,705	45,024	102
2000	131.4	3,117	237,200	622,750	531,350	117

Tablo (7-4) 1983 Yılı'nın Baz Olmasında TL./\$ Değişimi.

YILLAR	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
1980	\$ 70.00	70.00	70.00	73.70	73.70	78.00	78.00	80.00	80.00	84.80	87.95	89.25
	\$/DM 1.73	1.73	1.85	1.78	1.78	1.77	1.74	1.79	1.79	1.87	1.95	1.98
1981	\$ 91.90	95.95	95.65	98.20	103.65	109.60	116.00	121.30	121.00	126.85	127.90	132.30
	\$/DM 2.04	2.13	2.09	2.17	2.32	2.38	2.46	2.47	2.31	2.26	2.22	2.27
1982	\$ 139.6	143.7	146.6	147.8	151.2	146.0	167.5	170.9	175.0	178.9	183.0	184.9
	\$/DM 2.31	2.38	2.42	2.36	2.34	2.47	2.45	2.44	2.51	2.55	2.49	2.36
1983	\$ 191.2	194.3	203.8	208.0	213.8	219.4	228.9	238.9	243.5	250.0	266.2	280.0
	\$/DM 2.44	2.42	2.42	2.46	2.52	2.54	2.64	2.68	2.65	2.62	2.73	2.75
1984	\$ 309.3	308.8	320.6	337.8	335.2	368.1	380.8	386.7	406.6	413.6	427.4	442.5
	\$/DM 2.81	2.60	2.59	2.70	2.58	2.79	2.90	2.88	3.03	3.05	3.08	3.13
1985	\$ 449	465	490	498	521	530	530	532	546	546	555	568
	\$/DM 3.16	3.27	3.31	3.19	3.12	3.06	2.92	2.92	2.79	2.82	2.60	2.43
1986	\$ 582	586	627	660	664	675	672	673	686	701	746	755
	\$/DM 2.44	2.35	2.26	2.28	2.22	2.24	2.16	2.08	2.04	2.00	2.03	1.99
1987	\$ 752	759	773	788	805	834	865	886	910	944	962	985
	\$/DM 1.87	1.83	1.83	1.81	1.79	1.82	1.85	1.85	1.82	1.81	1.71	1.63
1988	\$ 1071	1153	1200	1245	1292	1347	1416	1499	1585	1713	1725	1795
	\$/DM 1.65	1.70	1.62	1.67	1.69	1.75	1.84	1.88	1.87	1.82	1.75	1.75
1989	\$ 1848	1909	1978	2055	2067	2116	2139	2186	2241	2276	2312	2310
	\$/DM 1.83	1.85	1.86	1.87	1.94	1.98	1.90	1.93	1.96	1.87	1.83	1.74
1990	\$ 2330	2378	2453	2503	2547	2625	2662	2677	2716	2740	2774	2871
	\$/DM 1.69	1.68	1.70	1.69	1.66	1.68	1.65	1.57	1.57	1.53	1.49	1.50
1991	\$ 2988	3131	3527	3794	3933	4227	4373	4508	4647	4843	4946	8449
	\$/DM 1.51	1.48	1.60	1.70	1.70	1.78	1.79	1.74	1.70	1.69	1.63	1.56
1992	\$ 5307	5660	6091	6414	6708	6878	6939	7088	7274	7571	8110	5049
	\$/DM 1.57	1.62	1.66	1.65	1.63	1.58	1.49	1.45	1.45	1.48	1.58	1.58
1993	\$ 8699	9048	9391	9548	9957	10467	11174	11632	11858	12520	13376	14026
	\$/DM 1.62	1.64	1.65	1.60	1.60	1.65	1.71	1.70	1.61	1.64	1.70	1.71
1994	\$ 15196	17725	20584	31787	33630	31725	31000	31681	33920	34962	36290	37505
	\$/DM 1.74	1.74	1.69	1.70	1.66	1.63	1.58	1.56	1.56	1.53	1.54	1.56
1995	\$ 40.393	41.226	41.864	42.268	45.526	42.588	44.889	47.747	48.883	50.803	54.248	59.501
	\$/DM 1.51	1.45	1.39	1.38	1.38	1.39	1.38	1.46	1.42	1.40	1.43	1.43
1996	\$ 62.387	65.514	70.574	74.235	77.770	81.281	83.001	85.802	90.927	95.315	101.321	107.505
	\$/DM 1.48	1.45	1.47	1.53	1.52	1.52	1.47	1.47	1.52	1.50	1.53	1.55
1997	\$ 115.330	121.490	126.270	134.630	139.580	146.670	158.800	165.660	172.810	180.240	193.540	204.750
	\$/DM 1.64	1.68	1.67	1.73	1.70	1.73	1.84	1.80	1.76	1.71	1.76	1.79
1998	\$ 214.190	228.460	240.710	248.420	255.810	265.050	268.270	276.560	275.890	284.480	301.210	312.720
	\$/DM 1.78	1.81	1.83	1.79	1.78	1.81	1.76	1.79	1.67	1.65	1.70	1.66
1999	\$ 329.894	350.034	365.579	387.750	402.551	418.189	425.880	443.201	459.780	477.319	512.738	540.098
	\$/DM 1.71	1.77	1.79	1.84	1.80	1.88	1.83	1.87	1.85	1.85	1.93	1.94
2000	\$ 555.761	573.036	588.318	606.302	613.665	618.985	634.207	651.328	663.434	679.005	686.213	680.981
	\$/DM 1.98	2.02	2.052	2.12	2.09	2.05	2.11	2.18	2.21	2.28	2.28	2.19
2001	\$ 673.897	741.668	970.628	1.212.775	1.135.234	1.218.529	1.132.682	1.404.316	1.473.394	1.598.892	1.519.444	1.448.212
	\$/DM 2.08	2.12	2.15	2.19	2.23	2.29	2.27	2.17	2.14	2.14	2.19	2.19

TABLO (7-5) \$, DM Değişimleri (TL)

